

АКТУАЛЬНІ НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО СЕРЕДОВИЩА В УСТАНОВАХ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ

CURRENT DIRECTIONS OF REFORMING CRIMINAL-EXECUTIVE LEGISLATION REGARDING THE CREATION OF A SAFE ENVIRONMENT IN PENAL INSTITUTIONS

Івашко С.В., к.ю.н.,

завідувач кафедри кримінально-виконавчого та кримінального права
Навчально-науковий інститут права, правоохоронної діяльності та психології
Пенітенціарної академії України
orcid.org/0000-0003-2547-9276

Лисиця О.Є., старший викладач кафедри кримінально-виконавчого
та кримінального права

Навчально-науковий інститут права, правоохоронної діяльності та психології
Пенітенціарної академії України
orcid.org/0009-0006-2719-6033

Єсипенко О.Г., старший викладач кафедри кримінально-виконавчого
та кримінального права

Навчально-науковий інститут права, правоохоронної діяльності та психології
Пенітенціарної академії України
orcid.org/0000-0002-3895-9079

Автори вказують, що безпека в установах виконання покарань складається з трьох компонентів: фізичної, процедурної та динамічної безпеки.

Елементи забезпечення фізичної безпеки включають архітектуру будівель установ виконання покарань, стан інженерно-технічних засобів охорони та нагляду, внутрішньої та зовнішньої огорожі, приміщення, в яких перебувають засуджені та ступінь їх надійності щодо забезпечення ізоляції різних категорій засуджених та інші споруди.

Вони також включають наявність допоміжних засобів забезпечення безпеки, а саме: системи сигналізації (внутрішні та зовнішні), замикаючі пристрої, металодетектори, засоби відеоспостереження, апарати для інтрузивного огляду та засоби зв'язку.

Процедурна безпека передбачає створення системи нормативно-правового забезпечення процесу виконання та відбування покарання, проведення превентивних заходів щодо недопущення порушення режиму в установах виконання покарань, забезпечення порядку ізоляції засуджених, перепускного режиму тощо.

Динамічна безпека - це сучасний підхід до управління в'язницями, який наголошує на побудові позитивних стосунків між персоналом та ув'язненими. На відміну від традиційних методів забезпечення безпеки, які зосереджені на фізичних заходах (замки, бар'єри, спостереження), динамічна безпека фокусується на людській взаємодії з метою зміцнення довіри, зменшення напруги та сприяння реабілітації.

Автори вказують, що одним із головних завдань установ виконання покарань є забезпечення безпечного утримання засуджених та ув'язнених, при дотриманні їх основних свобод і прав, визначених у міжнародних документах у сфері захисту прав людини. Ступінь обмеження прав та свобод повинен базуватись на рівні безпеки засуджених та ув'язнених, який доцільно переглядати через певні проміжки часу. Всі компоненти безпеки повинні працювати у тісній взаємодії один з одним. Не варто приділяти увагу тільки деяким компонентам, залишаючи поза увагою інші.

Реформування пенітенціарної системи України повинно передбачати реформування компонентів фізичної безпеки – будівництво нових установ виконання покарань; процедурної безпеки – реформування національного законодавства з метою відходу від радянської пенітенціарної доктрини; динамічної безпеки – створення нормальних умов праці, системи мотивування та підготовки пенітенціарного персоналу з метою запобігання з його боку корупційним проявам.

Ключові слова: безпека, установа виконання покарань, слідчий ізолятор, правовий статус, персонал, корупція, засуджений, ув'язнений, Державна кримінально-виконавча служба, виконання покарань, відбування покарань, виправлення, ресоціалізація, реабілітація, запобігання, прогресивна система.

The authors point out that safety in penal institutions consists of three components: physical, procedural, and dynamic security.

Elements of physical security include the architecture of penal institution buildings, the condition of engineering and technical security and surveillance equipment, internal and external fences, premises where convicts are held, and their reliability in ensuring the separation of different categories of prisoners, as well as other facilities.

They also include the presence of auxiliary security tools such as alarm systems (internal and external), locking devices, metal detectors, video surveillance systems, intrusive inspection devices, and communication means.

Procedural security involves establishing a system of legal and regulatory support for the process of executing and serving sentences, implementing preventive measures to prevent violations of the regime in penal institutions, ensuring the proper isolation of convicts, and organizing the access control system.

Dynamic security is a modern approach to prison management that emphasizes building positive relationships between staff and inmates. Unlike traditional methods of ensuring safety that focus on physical measures (locks, barriers, surveillance), dynamic security centers on human interaction to foster trust, reduce tension, and promote rehabilitation.

The authors note that one of the main tasks of penal institutions is to ensure the safe detention of convicts and inmates while respecting their fundamental rights and freedoms as defined in international human rights instruments. The degree of restriction of rights and freedoms should

be based on the level of safety of convicts and inmates, which should be periodically reviewed. All components of security must function in close interaction with each other; attention should not be given to some while neglecting others.

Reforming the penitentiary system of Ukraine should involve reforming the components of physical security – construction of new penal institutions; procedural security – modernization of national legislation to move away from the Soviet penitentiary doctrine; and dynamic security – creating proper working conditions, motivation systems, and training for penitentiary staff to prevent corruption.

Key words: security, penal institution, pre-trial detention center, legal status, staff, corruption, convict, inmate, State Criminal-Executive Service, execution of punishments, serving of sentences, correction, resocialization, rehabilitation, prevention, progressive system.

Актуальність статті. Довіра суспільства до будь-якої пенітенціарної системи заснована на її можливості виконувати кримінальні покарання з метою захисту інтересів особи, суспільства і держави шляхом створення належних умов для виправлення, ресоціалізації та подальшої реабілітації засуджених; запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень, в тому числі і запобігання вчинення втеч з установ виконання покарань та нейтралізація негативного впливу лідерів кримінального середовища на соціальні та економічні проблеми утримання засуджених; виокремлення об'єктивних та суб'єктивних причини виникнення надзвичайних подій чи масових заворушень.

Слід зазначити, що запобігання вчинення втеч засудженими є однією з основних функцій адміністрації установ виконання покарань, оскільки захищає суспільство від подальших злочинних дій засуджених, які нелегально опинилися поза межами цих установ і не мають можливості правовими засобами забезпечити реалізацію своїх потреб.

Проте не можна забувати і про функції забезпечення безпеки щодо запобігання та реагування на пожежі, обстріли та інші надзвичайні ситуації соціального та природного характеру, забезпечення належних умов праці персоналу та безпечного середовища для засуджених (ув'язнених), зниження рівня самогубств та фактів членушкодження. Особливо гостро ці питання стоять на сучасному етапі реформування пенітенціарної системи України, її подальшому переходу від радянської каральної системи до прогресивної пенітенціарної системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема наукової розробки окремих елементів безпеки в установах виконання покарань була предметом дослідження таких вітчизняних учених, як: К. А. Автухов, О. М. Бандурка, І. Г. Богатирьов, А. І. Богатирьов, І. В. Боднар, Т. А. Денисова, О. М. Джужа, І. В. Іваньков, О. І. Іваньков, В. В. Карелін, О. Г. Колб, І. М. Копотун, О. І. Кіслов, В. Г. Павлов, Р. М. Підвисоцький, М. С. Пузирьов, А. В. Савченко, А. Х. Степанюк, А. А. Ткаченко, М. І. Хавронюк, С.В. Царюк, О. О. Шкута, О. С. Яворська, Д. В. Ягунов, І. С. Яковець та ін.

Натомість тривалий час не здійснювались дослідження елементів безпеки в установах виконання покарань в Україні з урахуванням міжнародних стандартів у сфері захисту прав засуджених та пенітенціарної практики розвинутих, демократичних країн світу.

Метою статті є розгляд окремих складових елементів безпеки в установах виконання покарань з урахуванням міжнародних стандартів у сфері захисту прав засуджених та пенітенціарної практики розвинутих, демократичних країн світу.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи питання безпеки в установах виконання покарань слід вказати, що до останніх ми відносимо: 1) спеціальні виховні установи (виховні колонії); 2) слідчі ізолятори; 3) кримінально-виконавчі установи відкритого та закритого типу (відповідно, виправні центри та виправні колонії). Дана класифікація передбачена ст. 11 Кримінально-виконавчого кодексу України. Проте, умови сьогодення викликали необхідність функціонування так званих поліфункціональних установ виконання покарань, які, в свою чергу, виконують функцію як слідчих ізоляторів так і установ виконання покарань для тримання засуджених у приміщеннях камерного типу. Існування таких установ законодавчо не закріплене,

проте, вони існують на базі колишніх слідчих ізоляторів та виправних колоній максимального рівня безпеки, де утримуються засуджені в приміщеннях камерного типу. Доцільність і правильність існування таких установ обговорюється як теоретиками, так і практиками, проте єдиної точки зору на це питання дотепер не існує.

Безпека в установах виконання покарань має кілька складових. По-перше, це питання зовнішньої безпеки, спрямоване на необхідність запобігання втечам та іншим небезпечним і незаконним контактам із зовнішнім світом, а також внутрішньої безпеки, яка спрямована на виправлення, ресоціалізацію та подальшу реабілітацію засуджених, запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень.

Представники Пенітенціарної академії України схильні до використання класифікації, що базується на різних напрямках використання сил та засобів установ виконання покарань. Так І. В. Боднар вказує, що безпека в установах виконання покарань складається з трьох компонентів: фізичної, процедурної та динамічної безпеки. Тож, розглянемо ці складові окремо [1,2,3].

Фізична безпека. Елементи забезпечення фізичної безпеки включають архітектуру установ виконання покарань, стан інженерно-технічних засобів охорони та нагляду, внутрішньої та зовнішньої огорожі, приміщення в яких перебувають засуджені та ступінь надійності їх щодо забезпечення ізоляції різних категорій ув'язнених та засуджених і інші споруди. Вони також включають наявність допоміжних засобів забезпечення безпеки, таких як: системи сигналізації (внутрішні та зовнішні), замкаючі пристрої, металодетектори, засоби відеоспостереження, апарати для інтрузивного огляду, засоби зв'язку тощо.

На даний час багато установ виконання покарань в країні побудовані в минулих століттях, та потребують реорганізації або взагалі закриття. Фізичний стан, місце знаходження, архітектурне проектування та стан внутрішніх конструкцій деяких установ не відповідає сучасним стандартам та нормам утримання ув'язнених та засуджених. Так, ув'язнені та засуджені часто утримуються з загальних приміщень по декілька десятків осіб, хоч стала пенітенціарна практика розвинутих, демократичних країн світу передбачає тримання в камерах по декілька осіб, чи, взагалі, одиночне тримання в камерах або кімнатах в нічний час. Зазвичай, неналежні умови, в яких ув'язнені та засуджені утримуються, являють собою підґрунтя до небажання ставати на шлях виправлення, ресоціалізації та в подальшому адаптації до умов життя в суспільстві після звільнення. Також незадовільні умови, в яких відбуваються покарання ув'язнені та засуджені, дають можливість злочинній субкультури впливати на їх поведінку, підштовхувати до порушень режиму утримання та до невиконання законних вимог представників адміністрації установ. Саме тому, одиночне тримання ув'язнених та засуджених в час, коли складно здійснювати нагляд за засудженими, є рекомендацією міжнародних стандартів у сфері захисту прав засуджених.

До засобів фізичної безпеки також відносяться кайданки, можливість та підстави використання яких доволі жорстко регулюється міжнародними нормами у сфері захисту прав засуджених, а також доволі неоднозначно трактується науковцями та практиками Пенітенціарної системи України.

У Мінімальних стандартних правилах Організації Об'єднаних Націй щодо поводження з ув'язненими (Прави-

лах Нельсона Манделі) докладно розглядаються обставини, за яких можуть використовуватись засоби фізичної безпеки, а також принципи, які мають регулювати їх застосування. Так в них вказується, що: використання кайданок, ланцюгів або інших засобів вгамування, які за своєю природою є такими, що принижують гідність або болючими, повинно бути заборонено; інші засоби вгамування слід використовувати, якщо це дозволено законом, лише за певних чітко визначених обставин [4]. Особлива увага в цих документах приділяється застосування засобів упокорення, які застосовуються до жінок та неповнолітніх засуджених і ув'язнених.

Не дивлячись на те, що фізична безпека є одним із основних елементів запобігання вчинення втеч ув'язненими та засудженими, не можна надмірно застосовувати фізичні засоби безпеки, так як це може негативно позначитися на процесі виконання та відбування кримінального покарання, негативно налаштувати засуджених та ув'язнених по підношенню до персоналу установ виконання покарань та проведення стосовно них заходів з виправлення та ресоціалізації.

Процедурна безпека. Як зазначають Шейн Брайансон і Томріс Атабай, процедурна безпека може охоплювати багато аспектів роботи, пов'язаної з безпекою. Належна практика передбачає, як мінімум, наявність процедур, що охоплюють: 1) стратегію обшуків та тактику їх проведення; 2) моніторинг та облік ув'язнених; 3) облік предметів, що становлять небезпеку, таких як інструменти та інші предмети, які можуть використовуватись як засоби ураження; 4) моніторинг контактів із зовнішнім світом; 5) оцінку та класифікацію ув'язнених; 6) засоби зв'язку та спостереження; 7) системи збору інформації та оперативних даних, що стосуються безпеки [5, с.65-68].

Вітчизняні науковці зазначають, що процедурна безпека передбачає створення системи нормативно-правового забезпечення процесу виконання та відбування покарання, проведення превентивних заходів щодо недопущення порушення режиму в установах виконання покарань, забезпечення порядку, ізоляції засуджених, перепускного режиму тощо [1, ст.94-96].

Національне законодавство закріплює вимоги процедурної безпеки в Розділі III «Виконання покарання у виді позбавлення волі» Кримінально-виконавчого кодексу України. Так, аналізуючи Главу 15 «Загальні положення виконання покарання у виді позбавлення волі» та Главу 16 «Режим у колонії та засоби його забезпечення» можна дійти до висновку, що елементами процедурної безпеки охоплюється: визначення засудженому до позбавлення волі виду колонії; направлення засуджених до позбавлення волі для відбування покарання; переміщення засуджених до позбавлення волі; порядок прийняття засуджених до позбавлення волі до виправних і виховних колоній; роздільне тримання засуджених до позбавлення волі у виправних і виховних колоніях; ізоляція засуджених; постійний нагляд за засудженими; виконання покладених на них обов'язків; реалізацію їхніх прав і законних інтересів; забезпечення безпеки засуджених і персоналу; наявність законодавчо закріплених елементів прогресивної в'язничної системи (різні умови тримання засуджених залежно від виду колонії, зміна умов тримання засуджених до позбавлення волі та переведення засуджених до інших установ виконання покарань); створення належних умов для організації суспільно корисної праці засуджених, здобуття загальної середньої та/або професійної освіти, професійних кваліфікацій, соціально-виховної роботи та громадського впливу; визначення правил щодо носіння одягу встановленого зразку; регламентація підстав та порядку проведення особистого обшуку засуджених та осіб, які перебувають в установах виконання покарань, огляду приміщень установ виконання покарань та огляду транспорту, який заїжджає і виїжджає з установ; визначення особливостей проведення режимних заходів за надзвичайних обставин природного та соціального характеру; чітку регламентацію підстав та порядку застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і зброї.

Ми вважаємо, що досліджуючи питання процедурної безпеки слід вказати на деякі суттєві проблемні питання нашого законодавства, одним з яких є ізоляція та класифікація засуджених, визначення їм виду установ виконання покарань.

Провівши аналіз Виправно-трудоного кодексу України та Кримінально-виконавчого кодексу України можна констатувати, що суттєвих відмінностей в підходах до цих процедур не прослідковується, а це означає що ми і досі застосовуємо радянський підхід до вирішення цих питань. Основою класифікації засуджених та визначення їм виду виправної установи (за ВТК України) та установи виконання покарань (за КВК України) є вік, соціально-рольовий статус в соціумі, попередня кримінальна активність та тяжкість вчиненого злочину. Проте, не враховується такий показник засудженого, як його небезпека для оточуючих (засуджених, ув'язнених, персоналу установ виконання покарань та інших осіб, які перебувають на території цих установ), небезпека вчинення ним актів членушкодження та небезпека його щодо цивільного населення в разі вчинення ним втечі.

Як вказують в своїх рекомендаціях закордонні науковці та правозахисники, в'язнів не слід поміщати в умови посиленого чи максимального режиму лише на підставі тривалості призначеного ним терміну ув'язнення. Такий підхід призводить до надмірного та не виправданого використання зазначених установ.

Кількість ув'язнених, які схильні до вчинення втеч або становлять загрозу безпеки інших осіб, як правило, досить незначне, і важливо, щоб в умовах посиленого чи максимального режиму перебували лише ті в'язні, які, згідно з оцінкою ризику їх небезпечної поведінки, дійсно повинні перебувати в цих умовах. Підставою їх ізолюваного тримання є неможливість забезпечити безпеку в умовах більш м'якого режиму. Цей принцип вимагає належної оцінки ризиків щодо безпеки під час прибуття до установи кожного ув'язненого та засудженого з метою визначення належного виду режиму тримання. Проте, не слід забувати, що рішення про застосування суворих обмежувальних заходів режиму виконання та відбування покарань не повинні бути постійним, воно повинно постійно переглядатись.

Наступним доволі актуальним питанням фізичної безпеки є проведення оглядової та обшукової роботи в установах виконання покарань. Розгляд цього питання потребує окремого дослідження, яке повинно охоплювати декілька галузей права: кримінально-виконавчого, кримінально-процесуального, адміністративного, тощо. Саме тому детально його розглянути в межах нашої статті вважаємо за недоцільне.

Разом з тим, слід зазначити, що цьому питанню приділяється значна увага міжнародним стандартам у сфері захисту прав засуджених, які передбачають необхідність ретельної регламентації проведення оглядової та обшукової роботи національним законодавством, дотримуючись при цьому таких правил:

- обшуки проводяться таким чином, щоб забезпечувати повагу людської гідності та недоторканності приватного життя особи, що обшукується, а також дотримання принципів пропорційності, законності та необхідності;
- обшуки не повинні використовуватись з метою залякування чи не виправданого посягання на недоторканність приватного життя особи;
- інтрузивні обшуки, у тому числі обшуки з повним роздяганням та обстеженням порожнин тіла, повинні проводитись лише у разі нагальної потреби [6, ст. 72-74].

При цьому, постає питання виключення корупційних проявів в діяльності персоналу установ виконання покарань.

Проте, ці ж стандарти передбачають і можливість огляду відвідувачів та огляду їх речей, як однієї з умови допуску до установи виконання покарань.

Окремої уваги потребує питання щодо застосування фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї в установах виконання покарань. Застарілі спеціальні засоби та вогнепальна зброя не надають можливості засто-

совувати сучасні підходи щодо стримування протиправної поведінки ув'язнених та засуджених, не завдаючи їм при цьому значних тілесних ушкоджень. До того ж, питання застосування заходів примусу та вогнепальної зброї повинно регулюватись власним законодавчим документом, а не мати норму, як відсилає до Законів України «Про національну поліцію» та «Про національну гвардію».

Динамічна безпека. Європейські пенітенціарні правила (Правило 51) вказують на те, що безпека, яка забезпечується фізичними бар'єрами та іншими технічними засобами, повинна доповнюватись заходами безпеки, які здійснюють персонал пенітенціарної установи, який знає ув'язнених, котрі перебувають під їх контролем[6]. Безпека залежить від пенітенціарного персоналу, який контактує із ув'язненими та засудженими, знає про те, що відбувається в установі, та стежить за тим, щоб ув'язнені та засуджені зберігали продуктивну активність. Це часто називається динамічною безпекою.

Як вказує Сара Льюїс, динамічна безпека – це сучасний підхід до управління в'язницями, який наголошує на побудові позитивних стосунків між персоналом та ув'язненими. На відміну від традиційних методів забезпечення безпеки, які зосереджені на фізичних заходах (замки, бар'єри, спостереження), динамічна безпека фокусується на людській взаємодії з метою зміцнення довіри, зменшення напруги та сприяння реабілітації [7].

В сучасній пенітенціарній доктрині прослідковується думка, що динамічна безпека набагато якісніша, ніж заходи фізичної та динамічної безпеки. При регулярних контактах із засудженими та ув'язненими співробітників установи виконання покарань своєчасно реагують на зміни в оперативній обстановці, які можуть становити загрозу безпеки. Там, де ефективно функціонує система динамічної безпеки у взаємодії з фізичною та процедурною безпекою, персонал установи здатний контролювати і розуміти оперативну обстановку в установі виконання покарань (як взагалі, так і в кожній окремій її локації), засуджених та ув'язнених, що утримується в ній.

Саме тому, як ми зазначали раніше, чим менше кількість ув'язнених, які утримуються в умовах максимального рівня безпеки, тим вища ймовірність того, що персонал краще знає засуджених та ув'язнених, які реально представляють небезпеку і приділяє ним необхідний рівень уваги.

Як вказують закордонні пенітенціаристи – сильна сторона динамічної безпеки полягає в тому, що вона допомагає заздалегідь розпізнавати загрозу безпеці на дуже ранній стадії [5]. Найкраще вона спрацює там, де працює професійний і добре навчений персонал, який володіє оперативною обстановкою в установі, знає засуджених та ув'язнених і вміє кваліфіковано керувати їх поведінкою.

Враховуючи зазначене, можна зробити висновок, що один з головних компонентів динамічної безпеки – це вмотивований та спеціально підготовлений персонал установ виконання покарань.

Питання щодо мотивації діяльності персоналу установ виконання покарань є дуже актуальним на теперішній час. Сьогодні передбачає, що одним з мотиваційних чинників служби в Державній кримінально-виконавчій службі в деякій мірі є можливість отримати бронювання від призову до лав Сил Оборони України. Водночас, після відміни воєнного стану та пом'якшення дії нормативних актів щодо мобілізації дане мотивування не буде настільки актуальним.

За умов мирного життя персонал установ виконання покарань повинен чітко розуміти переваги проходження ним служби в пенітенціарній системі. Як неодноразово зазначала в своїх працях Тетяна Денисова, запобігання професійних правопорушень з боку персоналу установ виконання покарань доцільніше будувати на економічному підґрунті. Співробітник пенітенціарної системи не буде вчиняти кримінальні або адміністративні правопорушення, якщо його матеріальне та соціальне становище не спонукатиме його до цього. При цьому працює принцип – втрадиш більше ніж отримаєш протиправним вчинком. Саме тому, ми переконані, що матеріальне забезпечення, соціальний та правовий захист повинен відповідати тій соціально-важливій діяльності, яку виконує персонал установ виконання покарань.

На нашу точку зору персонал, який повинен працювати в установі виконання покарань, повинен бути спеціально підготовленим, мати специфічні знання та навички, бути психологічно готовим для роботи з ув'язненими та засудженими. Саме тому, персонал установ виконання покарань, який виконує управлінські функції, повинен бути підготовлений в навчальному закладі зі специфічними умовами навчання, де отримуються не тільки теоретичні знання та навички, які визначені щодо напрямку підготовки освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр», а і специфічні, які необхідні для роботи з засудженими та ув'язненими, та набуваються, що також важливо, в ході проходження слухачами стажувань в пенітенціарних установах.

Висновки. Одним з головних завдань установ виконання покарань є забезпечення безпечного утримання засуджених та ув'язнених, дотримання при цьому їх основних свобод і прав, визначених в міжнародних документах у сфері захисту прав людини. Ступінь обмеження прав та свобод повинен базуватись на рівні небезпеки засуджених та ув'язнених, який повинен переглядатись через певні проміжки часу. Компоненти безпеки повинні всі працювати у тісній взаємодії один з одним. Не слід приділяти увагу тільки деяким компонентам залишаючи по за увагою інші. Реформування пенітенціарної системи України повинно передбачати реформування компонентів фізичної безпеки – будівництво нових установ виконання покарань, процедурної безпеки – реформування національного законодавства з метою відходу від радянської пенітенціарної доктрини, динамічної безпеки – створення нормальних умов праці, системи мотивування та підготовки пенітенціарного персоналу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Боднар І. В. Забезпечення безпеки в установах виконання покарань. *Науковий вісник Сіверщини. Серія: Право*. 2021. № 1 (12). С. 92–102.
2. Боднар І. В., Кондратов Д. Ю., Кирієнко А. І. Види дозволених і заборонених предметів, виробів та речовин для використання засудженими в установах виконання покарань. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2022. № 1 (26). С. 68–77.
3. Боднар І. В., Кондратов Д. Ю., Кирієнко А. І. Окремі аспекти забезпечення безпеки в установах виконання покарань. *Науковий вісник Сіверщини. Серія: Право*. 2024. № 2 (22). С. 7–15.
4. Крітоф Ш., Хубер А., Роуп О. Керівництво з застосування Правил Нельсона Манделі: впровадження переглянутих Мінімальних стандартних правил ООН поводження з в'язнями. Лондон: БДІПЛ ОБСЄ та PRI, 2018. 198 с. URL: <https://www.osce.org/files/f/ documents/5/4/491854.pdf> (дата звернення: 05.10.2025).
5. Bryans Sh., Atabay T. Handbook on the management of high-risk prisoners : criminal justice handbook series. New York: United Nations, 2016. 162 с. URL: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/HB_on_High_Risk_Prisoners_Ebook_appr.pdf (дата звернення: 05.10.2025).
6. Європейські пенітенціарні (в'язничні) правила: Міжнародний документ РЄ від 12.02.1987 р. Оновлено 01.07.2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_032#Text (дата звернення: 05.10.2025).
7. Льюїс С. Динамічна безпека в установах виконання покарань: навчальний курс (онлайн). Київ : DECOPRIS, 2025. 49 с.

Дата першого надходження рукопису до видання: 26.10.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 14.11.2025
Дата публікації: 28.11.2025